

دیدگاه

شماره: ۱۰۵۴		موضوع: شتاب‌گیری توسعه اقتصاد دیجیتال کشورهای حاشیه خلیج فارس و درسهایی برای ایران
تاریخ: ۱۴۰۲/۱۰/۲۵		
تهیه و تنظیم: فائزه هدایت نظری		
توضیح اجمالی:		
بسیاری از کشورهای حاشیه خلیج فارس تمرکز خود را بر اقتصاد دیجیتال افزایش داده‌اند. به طور مثال، عربستان سعودی قصد دارد سهم صادرات بخش غیرنفتی از تولید ناخالص داخلی این کشور را از ۱۶٪ در سال ۲۰۱۶ به ۵۰٪ تا سال ۲۰۳۰ افزایش دهد. لذا ابتکارات و اقدامات صورت گرفته در توسعه اقتصاد دیجیتال کشورهای این منطقه را می‌توان در سه دسته طبقه کلی زیر برشمرد:		
الف) اقدامات و برنامه‌های سطح کلان ناظر بر اقتصاد دیجیتال: امارات متحده عربی قصد دارد اندازه اقتصاد دیجیتال خود را طی ۱۰ سال آینده با راه‌اندازی زیرساخت‌های هوشمند و افزایش آمادگی دیجیتال دولتی دو برابر نماید. برای رسیدن به این هدف، این کشور در کابینه خود نیز تغییراتی ایجاد کرده و وزارت امور هوش مصنوعی (AI)، اقتصاد دیجیتال و برنامه‌های کاربردی کار از راه دور را راه‌اندازی نموده است. این وزارتخانه بر گسترش برنامه‌های کاربردی فناوری به‌منظور بهبود کسب‌وکار و زنجیره تامین امارات متحده عربی تمرکز خواهد کرد. این کشور هوش مصنوعی را در مرکز چشم‌انداز آینده خود قرار داده و انتظار دارد که این فناوری تا سال ۲۰۳۱ بتواند ۳۳۵ میلیارد درهم امارات رشد نماید. همچنین با توجه به توسعه مهارت‌ها برای اقتصاد دیجیتال، دولت اخیراً یک «برنامه ملی برای برنامه‌نویسان»^۱ با هدف جذب جهانی برنامه‌نویسان و نوآوران معرفی نموده است. این برنامه به دنبال آموزش و جذب ۱۰۰ هزار کدنویس و با ایجاد ۱۰۰۰ شرکت دیجیتال در طول پنج سال محقق خواهد شد. در حرکتی دیگر، دولت دانشگاه هوش مصنوعی محمد بن زاید (MBZUAI)^۲ را به عنوان دانشگاه پیشگام در حوزه تحقیقات هوش مصنوعی معرفی نموده که نشان از نگاه آرمانی و آینده‌نگر دولت و در عین حال پیاده‌سازی اقدامات عملیاتی در وضعیت واقعی و موجود این کشور دارد. قطر نیز در سال ۲۰۰۸، «چشم‌انداز ملی قطر ۲۰۳۰»^۳ را با هدف توسعه استراتژیک اقتصاد دانش بنیان معرفی نمود. زمینه‌های کلیدی توسعه در این چشم‌انداز شامل نوآوری، کارآفرینی، توسعه مهارت‌ها، زیرساخت‌ها و ارائه کارآمد خدمات عمومی است. از این رو، قطر ابتکارات مختلفی را با تمرکز بر سه بخش کلیدی معرفی کرده است که عبارتند از: دولت، شهرهای هوشمند و فناوری مالی^۴. «استراتژی دولت دیجیتال قطر ۲۰۲۶-۲۰۳۱»^۵ نیز بر کاربرد گسترده انواع فناوری‌های نوظهور اقتصاد دیجیتال از جمله استفاده از هوش مصنوعی، بلاک‌چین و فناوری‌های رایانش ابری در بخش عمومی (دولتی) تمرکز خواهد کرد. از سوی دیگر، عربستان نیز سازمان داده و هوش مصنوعی (SDAIA)^۶ را تاسیس کرده و استراتژی ملی داده و هوش مصنوعی (NSDAI)^۷ را معرفی کرده است. NSDAI بر توسعه مهارت‌ها نیز تمرکز دارد و قصد دارد تعداد متخصصان و کارشناسان داده‌ها و هوش مصنوعی را به ۲۰ هزار نفر افزایش دهد و سطح سواد دیجیتال نیروی کار را به ۴۰٪ افزایش دهد.		
ب) اقدامات ویژه ناظر بر یک بخش اقتصادی: از جمله اقدامات در این خصوص، برنامه کشور قطر برای جام جهانی در سال ۲۰۲۲ و کمک به رشد پایدار بلندمدت شهرهای خود می‌باشد. در این خصوص قطر «برنامه قطر هوشمند تسمو»^۸ را معرفی کرده است. این برنامه بر پنج بخش کلیدی حمل و نقل، تدارکات، مراقبت‌های بهداشتی، محیط زیست و بخش ورزش تمرکز دارد. به طور مثال بخش سیستم حمل و نقل هوشمند یکی از اهداف کلیدی این برنامه است که با هدف کاهش تلفات جاده‌ای به شش نفر در هر ۱۰۰ هزار نفر و همچنین کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای خودروها به میزان ۱۰٪ تعیین شده است. همچنین پروژه‌های مرتبط مانند معرفی اتوبوس‌های الکتریکی^۹، ساخت مراکز اتوبوس هوشمند^{۱۰} و گسترش وای فای عمومی^{۱۱} را نیز دنبال می‌کند. بخش اقتصادی دیگر، تکامل بخش مالی و ظهور فناوری‌های مرتبط است که انگیزه تازه‌ای برای توسعه اقتصاد مبتنی بر دانش در این کشورها فراهم کرده است. در سال ۲۰۱۷، قطر «کارگروه ملی فناوری مالی»^{۱۲} خود را با مأموریت ایجاد یک اکوسیستم فینتک قوی، رقابتی و بین‌المللی تشکیل داد. بر این اساس، هم بر پرورش استعدادهای نیروی انسانی مناسب حوزه فناوری‌های مالی و هم بر تسریع سرمایه‌گذاری از طریق برنامه‌های عملیاتی مختلف در این بخش تمرکز شده است تا محیطی امن برای سازمان‌ها به‌منظور استفاده و آزمودن راهکارهای جدید در بخش فناوری مالی ارائه دهد.		
ج) اقدامات ویژه ناظر بر توسعه تکنولوژی: در حوزه اقدامات ناظر بر فناوری می‌توان به برنامه‌ها و اقدامات عربستان سعودی اشاره نمود که به شدت بر گسترش کاربرد داده‌ها و فناوری هوش مصنوعی در حوزه‌هایی نظیر بانکداری تمرکز نموده است تا توسعه اقتصاد دیجیتال خود را هدایت کند. عربستان سعودی در نظر دارد با جذب سرمایه به ارزش ۷۵ میلیارد ریال (SAR)^{۱۳} بتواند ۳۰۰ استارت‌آپ جدید در زمینه داده‌ها و هوش مصنوعی ایجاد کند. همچنین قابل تذکر است که کشورهای		

¹ National program for Coders

² Mohamed bin Zayed University of Artificial Intelligence (MBZUAI)

³ Qatar National Vision 2030

⁴ Fintech

⁵ Qatar Digital Government strategy 2021-2026

⁶ Saudi Authority for Data and Artificial Intelligence (SDAIA)

⁷ National Strategy for Data & AI (NSDA)

⁸ TASMU Smart Qatar

⁹ Electric Bus

¹⁰ Smart Bus Hubs

¹¹ Public Wi-Fi

¹² National Fintech Taskforce

¹³ Saudi Arabia Riyal (SAR)

دیدگاه

حاشیه خلیج فارس از جمله پیشروان جهان در توسعه 5G¹ هستند. بدین ترتیب، کشورهایی نظیر امارات متحده عربی، عربستان سعودی و قطر همگی از نظر سرعت پهنای باند سیار ملی در زمره کشورهای برتر جهان قرار دارند. از این حیث تخمین زده می شود که در عربستان سعودی، ۸۳ درصد از دستگاه های دارای قابلیت اتصال به 5G به طور فعال به شبکه های 5G متصل هستند که نشانه روشنی از سطح بلوغ یافتگی توسعه 5G در این کشور است. لذا با دارا بودن سرعت بالا و تاخیر کم اینترنت 5G، این کشورها توانسته اند به یک کاتالیزور کلیدی ناظر بر فناوری برای دستیابی به اقتصاد دیجیتال در کشور خود دست یابند و توسعه اقتصاد دیجیتال را تسریع نمایند.

نکات کلیدی:

براساس یافته های مستخرج از تجربه کشورهای حاشیه خلیج فارس در شتاب گیری توسعه اقتصاد دیجیتال، محورهای پیشنهادی زیر مهمترین درس های قابل احصاء برای ایران است که در ادامه به ترتیب اولویت ارائه شده اند:

۱. تدوین چشم انداز روشن، شفاف و جامع برای شتاب گیری توسعه اقتصاد دیجیتال در همه بخش های اقتصادی کشور؛
۲. تامین مهارت های دیجیتال مورد نیاز کشور از طریق ارتقای وضعیت مهارت های نیروی انسانی داخلی؛
۳. تحول ساختارهای دولتی و حکمرانی کشور به منظور تخصصی نمودن متولیان و نهادهای سیاستگذار ناظر بر حوزه های مختلف اقتصاد دیجیتال نظیر نهادهای تخصصی حوزه هوش مصنوعی، بلاک چین و غیره؛
۴. شکل گیری ارتباطات فناورانه زنجیره ارزش صنعتی و خوشه های نوین در بستر تحولات دیجیتال؛
۵. کاهش شکاف سطح فناوری در بخش صنعت کشور با پیشگامان جهانی از طریق جلب سرمایه گذاری های داخلی و خارجی مقتضی و تسریع انتقال فناوری های نوظهور به منظور تحول بخش های مختلف عرضه کننده کالاها و خدمات در کشور؛
۶. تخصیص انواع مشوق های مالی و مالیاتی به منظور ترغیب کسب و کارها به تسریع تحقق تحول دیجیتال از طریق افزایش اشتغال سرمایه انسانی متخصص و همچنین پیاده سازی فناوری های نوظهور در کسب و کارهای کشور؛
۷. توسعه و تقویت زیرساخت های به کارگیری اینترنت اشیاء و دستگاه های هوشمند در بخش تولید؛
۸. شکل گیری هسته های پژوهشی و آموزشی تخصصی با همکاری بخش دولتی و خصوصی کشور در راستای شتاب گیری توسعه اقتصاد دیجیتال؛
۹. توسعه زیرساخت های اصلی اقتصاد دیجیتال نظیر دسترسی مستمر به اینترنت پرسرعت (گذار به نسل پنجم) و کم هزینه (یا رایگان برای مناطق کم برخوردار و محروم)؛
۱۰. توسعه دولت دیجیتال و تسریع ارائه انواع خدمات دیجیتال به عموم مردم (به ویژه مناطق محروم و کم برخوردار).

¹ Fifth Generation(5G)